

**2023KO EUSKAL HERRIKO
LANEKO EZBEHARREN TXOSTENA**

2024ko otsaila

NAFARROA

**PATRONALAK ETA INSTITUZIOEK
GAIXOTU ETA HILTZEN GAITUZTE**

LAB · ESK · STEILAS · EHNE-etxalde · HIRU · CGT-LKN

1. SAR HITZA

Zerbitzu publikoen eraispen eta privatizazioak ez du etenik Euskal Herrian. Egun batetik bestera planteaturiko aldaketa sakon bat baino, tantaka-tantaka ari dira ahultzen bere muga eta gabezia guztiekin garatu diren zerbitzu publikoak. Ondorioz, zerbitzuen kalitatea eta langileen lan baldintzak okertzen dituzte: langile publiko gisa jarraitzen dutenen kasuan, langainkargen edo inbertsio falten eraginez edo zerbitzu publiko horiek eskaini ahal izateko azpikontraten ondorioz, langileak askoz ere lan baldintza okerragoetan kontratatzen dira. Langileriaren eta, oro har, jendartearen ongizatea baino kapitalaren edota enpresa zehatz batzuren etekina bilatzen dute, eta horrek ondorioak ditu Euskal Herriko langileriarengan.

Osasungintza da eraisten ari diren sektore nagusienetakoa: itxaron zerrenda luzeak, anbulatorioetan zerbitzu eta baliabideak urritzea, telefono bidezko kontsultak, eremu batzuetako privatizazioa... Osakidetza eta Osasunbidea ahultzearekin batera osasungintzako enpresa pribatuei ematen zaie bultzada. Batetik, sistema publikoa ahultzearekin eta zerbitzuen kalitatea okertzearekin batera aseguru eta zerbitzu pribatuen kontratazioak gora egiten duelako. Bestetik, mutualitateei gero eta botere handiagoa esleitzen zaielako. Duela urte batzuk osasungintzaren dualizazioa gertatuko zela salatu genuen, osasungintza sistema bikoitza garatzeko arriskuan geundela, orduko politika publikoak aldatu ezean: osasun sistema publiko ahuldua batetik, eta ordaindu dezakeenarentzat gero eta gehiago indartzen ari diren osasun sistema pribatua, bestetik. Politika publikoek bere horretan diraute, are gehiago, privatizazioaren norabidean sakondu dutela esan dezakegu, osasungintza sistema bikoitz horretara gero eta gehiago hurbilduz.

2

Hezkuntzan ere administrazioak dituen osasun baliabideak eskasak dira. Langile askok urteak daramatzate mediku azterketak egin gabe, ez dagoelako mediku eta erizain nahikorik langile guztien kudeaketa egokia aurrera eramateko. Honetaz gain, lan karga handitzearen eta lan baldintzen okertzearen ondoriozko estresak, antsietateak eta beste mila arazok gora egiten duten bitartean, langileen arazo psikosozialak ez dira aintzat hartuak izaten ari, eta ikastetxeetan osasun mentaleko profesionalen presentziaren beharra geroz eta nabariagoa da. Hau guztia gutxi balitz, administrazioak, lana aurrera eraman ahal izateko hauen lan poltsetatik langile publiko gehiago kontratatu beharrean, askotan enpresa pribatuak kontratatzen ditu langileen osasuna kudeatzeko.

Langileon osasun arretan horrelako arazoa izanik, ez da harritzekoa prebentzioan ere atzera egiten ari garela baieztatzea. Laneko istripuak eta gaixotasunak bi arrazoi nagusirengatik gertatzen dira batik bat: enpleguaren prekaritateagatik eta prebentzio neurri egokiak ez hartzeagatik.

Lehenari dagokionez, langileon lan eta bizi baldintzak gero eta prekarioagoak dira. Hego Euskal Herriko bi langiletik batek ez du nahikoa diru-sarrerarik bizitza duin bat garatu ahal izateko, enpleguaren eremuaren desarautzea gero eta handiagoa da, sektore feminizatueta prekaritateak ez du etenik... eta gainera, emakumeok zaintza lan ez ordainduak geure gain hartzen jarraitzen dugu lanaldi bikoitzak ahalbidetuz, horrek guztiak lan osasunean dakartzan ondorio kaltegarriekin.

Laneko arriskuen prebentzioaren lanketa ere urrun dago izan beharko lukeenetik. Ia hiru hamarkada pasa dira laneko arriskuen prebentziorako legea indarrean sartu zenetik. Legeak hasieratik izan zuen betetze maila eskasa, eta urteak aurrera egin ahala prebentzio neurrien aplikazioan atzerapauso nabarmenak gertatu dira. Gainera, mutualitateei gero eta eskumen gehiago eman zaizkie, langileon osasuna gero eta gehiago pribatizatuz.

Argi dago laneko osasuna ez dela errentagarria patronalarentzat, eta osasunaren arta zein prebentzioa ikuspegi merkantilistarekin garatzen ari dira. Neurri egokiak hartuz gero langileok ez genuke lanean gaixotu edo hil beharrik, baina patronalari errentagarriago zaio gaixotasun eta heriotza horiek asumitzea prebentzio neurri egokiak eta lan osasuna erdigunean jarriko lukeen eredu bat garatzea baino. Eta egun Euskal Herriko instituzioak kudeatzen dituzten alderdi politikoek egiten uzten diete, indarkeria horren aurrean beste aldera begiratzen dute eta ikuskaritzak ez du bere lana betetzen. Euskal Autonomia Erkidegoan (EAE), Osalanek (Laneko Segurtasun eta Osasunerako Euskal Erakundea) eta Nafarroan NOPLOik (Nafarroako Osasun Publikoaren eta Lan Osasunaren Institutua) lan osasuneko plan estrategikoak egin dituzte. Orriak eta orriak idazten dituzte neurri eraginkor bakar bat hartu gabe, arazoaren arrazoietara joateko erabaki politikoak hartu behar baitira, baina ez dago borondate politikorik horretarako. Laneko osasuna ez da izaten ari instituzioen lehentasun, ez prebentzioari dagokionez, ezta ondorengo artari dagokionez ere.

LAB, STEILAS, ESK, EHNE-etxalde, HIRU eta CGT-LKN sindikatuek gure lehentasunen artean dugu lantokietan lan osasunerako eskubidea bermatzea eta horren alde lanean jarraituko dugu. Borroka horren mesedetan indartuko ditugun lerroak honakoak dira:

- Lan istripuen erantzunaren eta osasun galeren kontrako dinamika indartu.
- Prekaritatearen kontrako borroka eta lan osasunaren aldekoa indartu. Egungo egoera hobetzearekin batera eredu berri baten alde egiten jarraitzen dugu.
- Mutualitateen kontrako borroka indartu.

2. ONDORIO NAGUSIAK

- Aurtengo laneko ezbeharren datuek aurreko urteetako hausnarketa berresten dute, datuetan gora-beherak izan arren, 2023 urteko istripuen datuak azken urteetako goranzko joeraren erakusle dira. Ez da lan istripuak ekiditeko neurri eraginkorrik hartu eta ondorioz aurreko urteetako joera mantentzen da. Sektore jakin batzuetan istripu larri edo hilgarriak pairatzea errazagoa da, basogintza, eraikuntza, garraioa, industria, etab.

- Laneko gaitzei dagokienez bai Euskal Autonomia Erkidegoan (EAE) bai Nafarroan iaz baino gehiago aitortuak izan dira, baina mutualitateek egiten duten azpierregristoak iruzur ariketa lotsagarria jarraitzen du izaten. Osasunerako Munduko Erakundearen esanetan, minbizi guztien %30-%40 bitartean izango lirakeke lanak eraginda, aldiz, Euskal Herrian gutxi batzuk dira aitortuak. Amiantoak gaixotutako langileen aitortza nekeza da, askotan hil ostean iristen dena. Zer esanik ez jatorri psikosoziala duten arazoengatik, modu nabarmenean sektore feminizatuei eragiten die, gaitz horiek ez daude aitortuak laneko gaitz bezala. Lanak eragindako gaixotasun muskuloeskeletiko gehienak, sektore feminizatuetan intzidentzia handiagoa dutenak, kontingentzia arrunt bezala izendatzen dira, enpresen ardura saihesteko. Laneko gaixotasunak

ikusezin bihurtzen dituzte oraindik, zer esanik ez emakumeen kasuan. Lan batzuk hil egiten dute, beste batzuk ez dute bizitzen uzten.

- **Datu ofizialek errealitatea ezkututzen dute:**

- Istripuen komunikazioa enpresak berak egiten du. Milaka istripu arin komunikatu gabe geratzen dira eta langileak botikinean edo lanorduz kanpo anbulategietan dira artatuak.
- Istripuen kalifikazioa ez da irizpide objektibo batzuren baitan egiten, ez direlako irizpide horiek existitzen. Beraz, mutualitateko sendagileak erabakitzen du istripu bakoitzaren larritasunaren izendapena, teoriarik gabe tekniko, baina gure ustez mutualitateak markatutako kriterioz. Ondorioz, ezin dugu ondorio fidagarrikerik atera gai horri dagokionez. Laneko istripuek gora egin dute oro har, baina arin eta larrien bilakaera aztertzeke zailtasunak ditugu.
- Sindikatuok zenbatutako lan istripuz hildako langile kopurua 59 izan da, administrazioak aldiz, 33 heriotza aitortu ditu. Gobernuak hainbat amarru erabiltzen dituzte heriotzak ezkutatzeko, auto istripuz hildako langileak ez aintzat hartu, heriotz ez traumatikoak saihestu, eta beste zenbait.

- Heriotz ez traumatikoetan faktore laborala gero eta nabariagoa da. Azken urteetan jendartearen intzidentzia kardiobaskularraren beherakada nabarmena eman da, baina horrek ez du islada berdina izan lan munduan. 2006tik gaur arte Espainiako Estatuan bihotzekoak jota hildakoen kopurua %40 jaitsi da, eta Hego Euskal Herrian ere joera antzekoa izan dela pentsa liteke. Hori, orokorrean, bizimodu osasuntsuagoa edukitzeagatik eman dela esan dezakegu. Aldiz, Hego Euskal Herriko langileria aktiboan bihotzekoen intzidentziak 2006ko kopuruak mantentzen ditu. Beraz, laneko faktoreek, estresak, gero eta lan erritmo altuagoek, presioak, prekaritateak, etab. eragin nabarmena dute heriotza mota honetan.

- Emakumeon lanaldi bikoitzak eragin zuzena dauka lan osasunean. Oraindik ere emakumeak dira etxeko eta zaintza arduz neurri handiagotan arduratzen direnak, enpleguaz gain etxeko eta zaintza lanak eginez lanaldi bikoitzera kondenatuak direnak. Presioak eta estresak osasunaren galera dakar, eta arazo muskuloeskeletikoak ere nabarmen igotzen dira kasu horietan.

- Zerbitzuen sektorean diharduten langileak, egun, gizarte segurantzako afiliazioaren %73 dira eta kopurua etengabe gorantz doa. Zerbitzuek gero eta pisua handiagoa izatearekin batera lehen sektoretik gero eta urrunago dago jendartearen eta ekoizpena txikiagoa da; hori horrela, istripuek beheranzko joera izan beharko lukete, baina ez da horrela izaten ari.

3. EMAKUMEON EGOERA IKUSEZIN

Laneko istripuen ondoriozko datuak aurkeztean emakumeen eta sektore feminizatuetako osasun galera eta heriotzak ikusezin uzteko arriskuan eror gaitzake berriz ere. Laneko osasunaz ari garenean ere, emakumeon errealitatea ikusarazteko saiakera berezitua egin beharrean gaude. Izan ere:

- Sektore feminizatuetako gaixotasun profesional gehienak ez daude aitortuta eta ez dira kontuan hartzen; bai zeregin errepikakorrek eta karga-zereginekin lotutakoak eta

sistema muskulo-eskeletikoan eragin zuzenak dutenak, bai eta aitortu gabeko zaintza lanei lotutako arrisku psikosozial guztiak, osagai emozional oso altuak dituztenak. Estresarekin lotutako gaixotasun mailak ia bi aldiz handiagoak dira emakumeengan (gizonekin alderatuta). Hau, aldi berean, bihotzeko gaixotasunekin, muskulo-eskeletikoekin, depresioarekin eta akidurarekin lotzen da (NIOSH 2018), baina gehienetan gaixotasun arrunt gisa tratatzen dira, patronalen mutualitateetara jotzen dugunean sistematikoki ukatzen baitute gaixotasun horien lan-jatorria.

- 10 urtean, emakumeen laneko gaixotasunak % 44 gehitu dira; horiek aitortutakoak baino ez dira, badakigulako askoz gehiago direla, baina gertatzen diren prekaritate-egoerengatik eta patronalen mutualitateek duten jarreragatik (patologiaren lan-jatorria ukatuz) errealitatea askoz larriagoa da.

Esku artean dugun txostena aztertzerako garaian, beraz, emakumeon lan osasunaren urraketen ikusezintasuna kontuan hartzeko elementua izango da.

4. IPAR EUSKAL HERRIAN DATU OFIZIALIK EZ

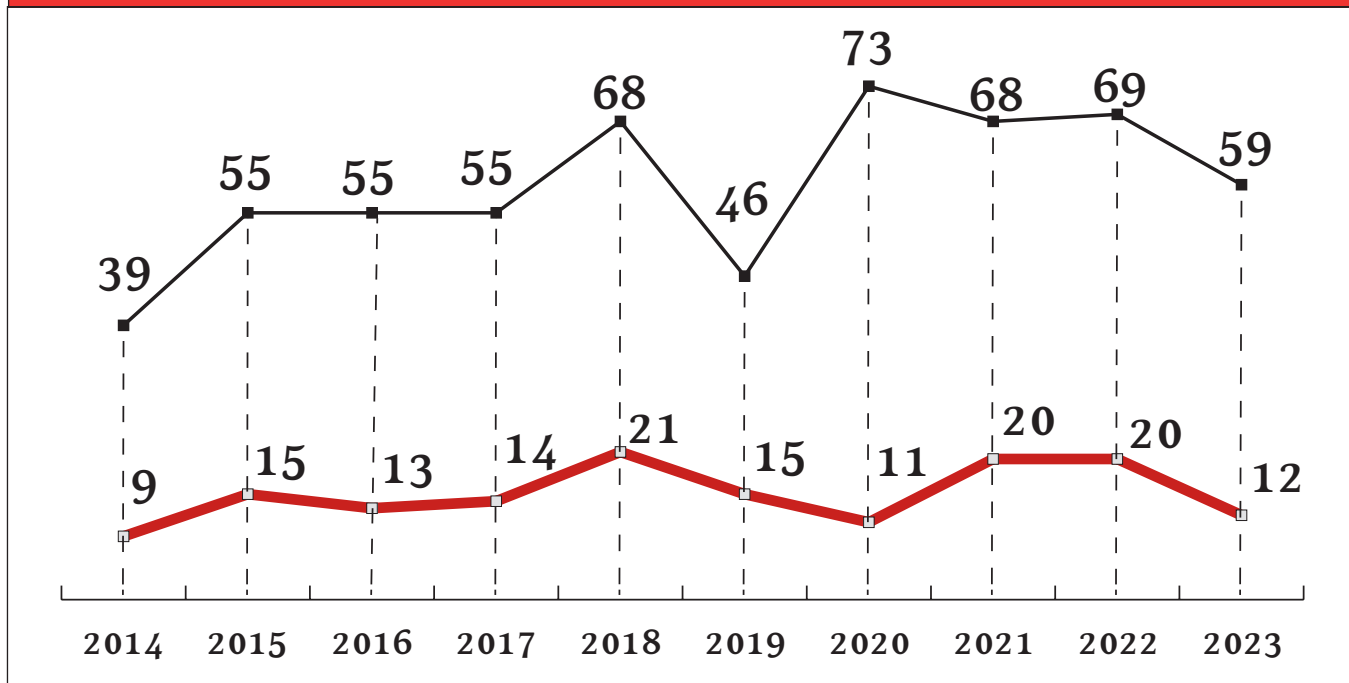
Lurraldetasunaren aitortza ofizial ezaren beste aurpegi bat da lan osasunaren inguruko datuak Akitania zabalean ematen diren datu orokorretan disolbatzea. Frantziaren administrazioaren hautu politikoa da aitortza eza, euskal nortasuna ezabatzearen helburuarekin. Ezinbestekoa da lurraldetasuna errespetatzea euskal herritarroei dagozkigun eskubideei bide emateko, beste askoren artean, lan osasunean ere bermeak eskaintzea. Ez dezagun ahaztu, 2023an 5 langile hil zirela Lapurdi, Behe Nafarroa eta Zuberoan.

5. LAN ISTRIPU HILGARRIAK

LAB, STEILAS, ESK, EHNE-etxalde, HIRU eta CGT-LKN sindikatuak 2023an lan istripuetan zenbatutako hildako langileak 59 dira. Horietatik 38 EAEn gertatu dira, 12 Nafarroan, 5 Ipar Euskal Herrian eta azken laurak atzerrian hildako euskal langileak dira. Kopuru hori ezagutza izan dugun istripu hilkorrena da, gehiago ere izan litezke.

Lan istripu hilgarriak	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ARABA			3	5	6	6	18	10	9	11
BIZKAIA	30	37	29	20	30	16	24	22	15	11
GIPUZKOA			8	16	10	9	17	16	19	16
NAFARROA	9	15	13	14	21	15	11	20	20	12
IPARRALDEA	0	3	2	0	1	0	3	0	2	5
EUSKAL HERRIAN *atzerrian hildako euskal langileak kontuan hartuta.	39*	55*	55*	55*	68*	46*	73*	68*	69*	59*

LAN ISTRIPU HILGARRIEN BILAKAERA AZKEN HAMARKADAN

Nafarroako istripu hilgarrien zehaztasunetan sartuz:

- Garraiolariak, **4 heriotza**
- Errepidean istripuz, **5 heriotza**
 - Horietatik *In itinere*, **2 heriotza**
- Industrian, **2 heriotza**
- Eraikuntzan, **2 heriotza**
- Ez traumatikoak, **2 heriotza**
- Bortxakeriaz, **1 heriotza**

Azken urteetako joerak berresten du sektore jakin batzuetan istripuz hiltzea errazagoa dela: garraioa, eraikuntza, industria, nekazaritza, errepidean, etab. Sektore hauetako batzuetan araudi berezitua izanik ere, hilkortasun tasa nabarmen altuagoa da. Nahiz eta azken urteetan aktibitate arriskutsuetarako lan osasunerako araudia egokitzen joan den, oraindik ere istripu tasak oso altuak izaten jarraitzen dute. Aztertutako istripuen atzean beti araudiaren ezbetetzeak gailentzen dira.

Nafarroan azken urteetan bereziki lan istripu tasak Estatuko altuenetarikoak dira, eta errepidean hiltzen diren langileena ere oso altua da. Honen atzean badaude eragile jakin batzuk:

- ♦ Zerbitzuen zentralizazio nabarmena Iruñean Erabaki politiko jakin batzuegatik, honek bererakin dakarren herri eta bailaren despoblazioa.
- ♦ Batz bestea langile bakoitzak egin beharreko kilometro kopuru andana.

- ♦ Funtzio publikoan desplazamentua ez arrisku determinante bezala hartzea.
- ♦ Enpresek, behar besteko aukerak ez eskeintzea etxetik lan egiteko.
- ♦ Errepideko arriskuak ez laneko arriskutzat hartzea, lan osasun arauen aurka.
- ♦ Prekarietatearen eraginez langileriak ibilgailu exkakak edukitzea, garraio publiko ez nahikoa eta ez langileriari bideratua.

Garraiolarien egoerak ere aipamen berezia eskatzen du, gero eta estuagoa da. Sektoreko langileek pairatzen dituen baldintzak urtetik urtera gogortzen ari dira. Nazioarteko merkatuek, estatuen inongo babes neurririk gabe, lan baldintzak kaxkartzen dituzte, sektore eta lanbide globalizatu honetan.

2023an hamar garraiolari hil dira lan-istripuz Euskal Herrian; horietatik hiru istripu “ez traumatiko” izendatuak izan dira, sarri kamioian geldituta, kabinan zeudela gertatutako ezbeharrak. Lanaldi luzeak, estres maila altuak, lan sedentarioa izateak, digitalizazioaren bitarteko kontrol zorrotzak eta presioak eragin latzak ditu sektorean, istripu traumatiko edota ez traumatikoak pairatzeko agertoki ezin-hobea da garraioa.

Aipagarria da, batetik, bizia galdu duten garraiolarien adina. 50 urtetik gora dituzte ia denek. Sektorea zahartzen ari da, ez dago erreleborik, ez dago garraiolari gazterik, lan-baldintzak ez direlako batere onak. Sektoreko jubilazio adina segurtasun ikuspegitik erregulatzeko beharra dago, beste ofizio batzuetan egin ohi den bezala, 60 urtetan kokatuaz.

Eta hildakoak gertatzean ez daitezela lan-istripuen estatistika ofizialak murrizten saiatu, Administrazioak ez ditzala heriotza natural edo errepideko trafiko ezbehar gisa hartu. Lan istripuak dira argi eta garbi. Garraiolaria lanean ari zirela gertatzen dira.

Bestalde, ohiko istripuetatik haratago heriotza “ez traumatikoak” presentzia oso garrantzitsua dute, arazo kardiobaskularrek sortuak, hain zuzen.

Historikoki, bai patronalak bai administrazioak “heriotza natural” bezala izendatu dituzte baina denbora pasa ahala eta datuen ezagutza zabalagoa izanik, laneko faktoreen zerikusia gero eta nabarmenagoa da. Istripu mota hauek ere multikausalak dira, pertsona bakoitzaren berezko faktoreez gain, bizi ohiturek ere badute beren eragina. Lanak eragindako faktore garrantzitsuen artean, estresa eta arrisku psikosozialak dira beste osagai garrantzitsua errealitate honen atzean eta azken urteetan hoberantz egin beharrean okerrera egin dugu, nabarmen.

Azken 15 urteetan Espainiako estatuan (gizarte osoan) arazo kardiobaskularrek eragindako heriotzek behera egin dute nabarmen Osasun Ministeritzaren arabera. 2006 urtean 22.028 heriotza izatetik, 2021ean 13.463 izatera. Aldiz, lan munduan ematen diren heriotza ez traumatikoek ez dute beheranzko joera hau erakutsi, batzuetan igo ere egin direlarik. Gainera, kontuan izan behar dugu laneko ordutan hildakoak soilik daudela kontabilizatuta. Kotizatzen ari den langile kopurua areagotzeak ez luke inondik inora justifikatuko heriotza

ez traumatikoen kopuru hori, gizarte osoan ematen ari den beheranzko joera horrekin konpentsatuko litzake hein handi batean. Honela, laneko arrisku faktoreen eragina nabaria dela adierazi behar dugu, urtetik urtera estresa eta arrisku psikosozialak gero eta ugari eta bortitzagoak direlarik, honek heriotza ez traumatikoen kopuru altuan eragina du.

Langileen heriotzen %40raino iritsi daitekeen arrisku faktore honen inguruan Osalan eta Noploiek izugarritzko lana dute egiteko eta lanak eragindako faktoreen kontrolean eskuhartzeko. Ezin dugu onartu, orain arte bezala “heriotza natural” modura kudeatuak izatea, tamalez erakunde hauek, eskema horietan jarraitzen dute.

Aztertzekoa baita ere eremu azpikontratatuan izaniko heriotzak. Behin eta berriz salatu dugu azpikontratazioaren eraginez prekaritatea eta lan baldintzen okertzea areagotu egiten dela, eta lan osasunaren bermea ez da salbuespen bat. Azpikontratazioak patronalaren gastuak murriztea du helburu, langileen lan baldintzen bizkar. Azpikontratetako langileen lan osasuna bermatzea beraz, patronalaren azken kezketako bat da.

Basogintzak aurten ere heriotza bat eta hainbat istripu larri utzi ditu Euskal Herrian zehar. Nahiz eta iazko kopurueta iritsi ez garen, sektorean dirauten langile kopurua aintzat hartuta, sektore arriskutsuenen artean kokatzen jarraitzen du. Kontuan hartu behar dugu 1000 langile inguru daudela langintza honetan eta heriotza tasa oso altua izaten jarraitzen dugula. Sektore honetan lan baldintzak oso gogorrak dira eta patronalaren partetik lan osasunerako araudiaren betetze eza oso normalizatua dago.

8

Industria sektoreak 18 hildako utzi ditu 2023 honetan Euskal Herrian, hoietariko 2 Nafarroan. Azken urteetan salatzen gatozen moduan istripu horietako asko makina erremintaren araudia betetzen ez delako sortzen dira. Aurten ere, harrapamendu eta kolpe istripu larriak eman dira, denek makinaren araudia betetzen ez zutelarik. Errealitatean, inork ez du kontrolatzen araudia behar bezala betetzen denik, enpresaren borondatearen esku geratzen da praktikan. Nolabait esateko ez dago Ibilgailuen Azterketa Teknikoa (IAT)rik makinetan, autoetan gertatzen den bezala. Honela, langileontzako eskuragarri dauden makina kopuru izugarri batek ez luke balizko makinentzako IATa pasako. Honen emaitza gure bizitzarekin ordaintzen dugu.

Industrian ere istripu ez traumatikoen eragina aipagarria da eta honekiko antzematen den lanarekiko lotura ere, aurreko paragrafoan aipatu dugun bezala.

Eraikuntzak aurten 6 hildako utzi ditu Euskal Herrian, horietatik 2 Nafarroan. Hildako langile kopuruan, aurreko urtearekiko beherakada izan dela ikusi daiteke, dena den, sektoreko istripu kopuruan ez da beherakadarik izan, igotze bat baizik. Eraikuntzako heriotzek lotura zuzena izan ohi dute altueretako erorketekin eta aurten istripu mota horrek eragindako hildako kopuruan ere, beherakada izan da. Istripu kopuruak esan bezala, goranzko joera izan du beraz ez dago esaterik laneko baldintzetan eta segurtasun neurrietan hobekuntzarik izan denik. Istripu horietatik asko larriak izan dira eta potentzialki hilgarriak beste batzuk. Aurtengo hildako kopurua datu koiunturala dela ulertu dezakegu, azken urteetan bai istripu kopuruan eta bai hildako kopuruan sektore hau delako datu latzenetakoak pairatzen dituen.

Bortxakeriak 3 langileren heriotza eragin ditu aurten Euskal Herrian. Irakasle bat eta diskoteka batetako atezaina erailak izan dira, azken hau Nafarroan. AHTko obretan ziharduen langile batek bere buruaz beste egin zuen lanean bertan. Abiadura handian doan gizarte honetan, arazo psikosozialen iturrietako bat lanak eragina da. Gero eta nabarmenagoa da gizartean orokorrean dagoen ondoeza, areagotzen doan prekarietate zein pobrezia eraginda hein handi batean. Honek lan munduan beste dimentsio bat hartzen du eta eragin zuzena dauka. Patronalak zein administrazioek gabezia handiak dituzte arrisku hauen kontrolean eta eragina hor dago. Datozen urteetako erronka handienaren aurrean patronala zein gobernuak berandu dabilta, bitartean langileon osasuna urratzen doa, batzuetan bidean bizitza bera galduaz.

Lehen sektoreak duen langile kopurua kontuan izanik, indize altuena edukitzeko joera du, nahiz eta aurten horrela izan ez den. Sektorea lan harreman prekarizatuetan oinarritzen da, eta hori da arrisku faktore nagusia. Lan baldintza oso gogorak eta laneko osasun neurrien implementazio eza dira ezaugarri nagusiak.

DATU OFIZIALEN INGURUKO IRAKURKETA:

Datuak xehetu eta aztertzen hasi aurretik, adierazi behar dugu laneko istripu hilgarriek dagokienez, EAEn SOS deiak-en bidez komunikatzen zaizkiela lehen instantziak Osalari eta lan Ikuskaritzari. Honek esan nahi du, pribatizatua izan den zerbitzu publiko batetako langileek, ertzain bat buru dutelarik, erabakitzen dutela zer izan daiteken lan istripu eta zer ez, eta izan dira hainbat heriotza SOS deiak-ek laneko istripuztat hartu izan ez dituenak. Bestalde, nahiz eta administrazioak abisua jaso, nahiz eta enpresak berak komunikazioa egin (legez derrigorrezkoa da), batzuetan ez dituzte heriotza horiek ofizialki jasotzen ikerketa prozeduren aitzakiapen, AHTko obretan bere buruaz beste egin zuen langilearen kasua, esaterako. Honi batu behar zaio laneko orduetan gidatzen edo *in-itinere* gertatutako istripu asko ere ez direla taula ofizialetan isladatzen.

Heriotza istripuen konparaketa:

	2023		2022		2021		2020	
	Datu ofizialak (Azarora arte)	sindikatuonak	Datu ofizialak	sindikatuonak	Datu ofizialak	sindikatuonak	Datu ofizialak	sindikatuonak
Araba	4*	11	5	9	10	10	5	18
Gipuzkoa	9*	16	14	19	12	16	6	17
Bizkaia	10*	11	7	15	13	22	16	24
Nafarroa	10**	12	12	20	13	20	11	11
Iparraldea	-	5	-	2	-	0	-	3
GUZTIRA	33+4 <i>in-tinere</i>	55+4 kanpoan	38	69	48	68	38	73

*EAE azarora bitarte

**Nafarroan urria bitarte

6. LAN ISTRIPUAK

	Baja gabeak			Arinak (baja)			Larriak (baja)			Hilgarriak		
	EAE	NAF	Guztira	EAE	NAF	Guztira	EAE	NAF	Guztira	EAE	NAF	Guztira
2014	45.790	12.302	58.092	27.909	6.874	34.783	156	55	211	30	9	39*
2015	50.828	12.478	63.306	30.012	7.599	37.611	176	62	238	37	15	55*
2016	51.675	13.448	65.123	31.397	8.828	40.225	165	67	232	40	13	53*
2017	48.634	13.806	62.440	33.333	9.290	42.623	199	59	258	41	13	54*
2018	47.110	13.670	60.780	34.181	9.816	43.997	217	66	283	46	21	67*
2019	46.137	14.392	60.529	36.870	12.174	49.044	206	97	303	31	15	46*
2020	36.204	11.010	47.214	29.979	9.948	39.927	196	77	273	59	11	70*
2021	38.282	12.781	51.063	34.606	11.455	46.061	210	79	289	48	20	68*
2022	37.351	X**	**	36.291	11.872	48.217	252	88	354	43	20	63*
2023	37.319	12.628	49.947	36.445	13.656	50.101	164	76	240	27	10	55*

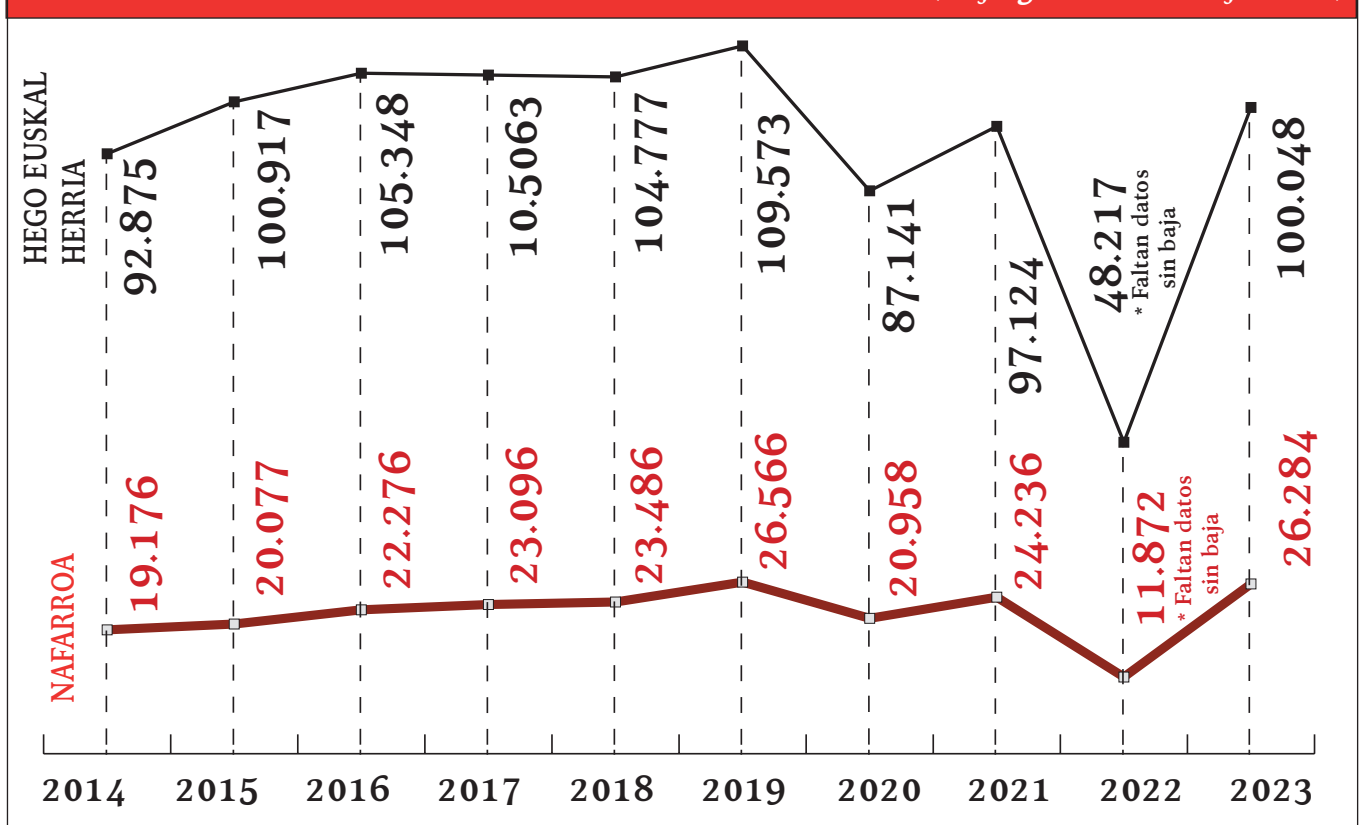
* Hildako kopuruan, atzerrian hildako euskal langileak ez leudeke.

** 2022. urteko datuak falta dira

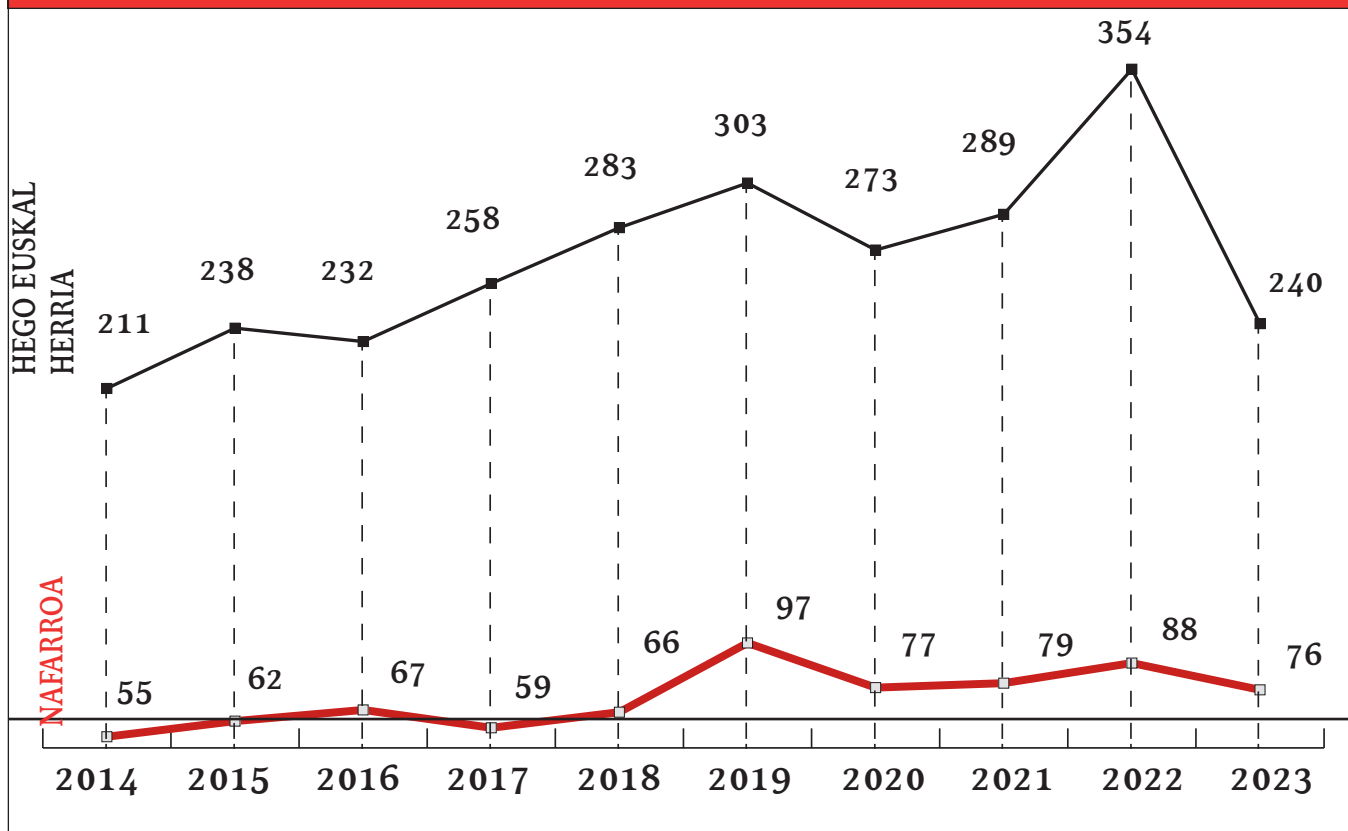
*EAE abenduko datuak ponderatuta (aurreko urtekoak zuzenduta)

*Naf: Azken bi hilabeteak ponderatuta (aurreko urtekoak zuzenduta)

ISTRIPU ARINEN BILAKAERA AZKEN HAMARKADAN (Baja gabeak eta bajarekin)

ISTRIPU LARRIEN BILAKAERA AZKEN HAMARKADAN

Hegoaldeko administrazioek eskaintzen dituzten datu ofizialak patronalak ekoitziak dira. Istripuen zein laneko gaixotasunen (kontingentzia profesionalen) komunikazioa patronalak mutualitateen bidez egiten du. Mutualitateek aplikazio informatikoak erabiliz, Nafarroan Delta sistema eta EAEn IGATT, Gizarte Segurantza, Osakidetza zein Osasunbideari jakinarazten diete kontingentzia profesionalen intzidentzia. Beraz, patronalak jokalaria eta epaile lanak egiten ditu eta honela, datuak nahieran faltsutzeko aukera paregabea du. Soilik modu honetan ulertu dezakegu administrazio publikoak laneko istripu, heriotza eta laneko gaixotasunen aurrean duten azpierregristoa. Bai Osalanen bai NOPLOIren kontseiluetan patronaleko ordezkariak soilik ukatzen du azpierregristo hau, beste guztiek, administrazioiko ordezkariak barne, aitortzen dute azpierregristoa.

LAN ISTRIPU ARIN ETA LARRIAK:

Lan heriotzak estaltzea ez da erraza, sindikatuok baditugulako baliabideak horiek zelatatzeke, heriotzak albiste izan ohi direlako. Aldiz, istripu arin eta larriak ezkutatzea askoz errazagoa da eta gurean enpresen zein mutualitateen eskuetan dago datuen amarrua.

Honela, Patronalak EAEko administrazioari agindutako datuen arabera, 2022an 36.542 bajadun istripu izan ziren; bestalde, baja gabeko 37.351 istripu jakinarazi ziren.

2023an bajadun istripuak xumeki areagotu dira, 36.609 bajadun istripu hain zuzen. Jakinarazi diren baja gabeko lan istripuak 37.319 izan dira.

Lan istripuak EAEn	2023	2022
Bajadunak	36.609	36.542
Bajagabeak	37.319	37.351
GUZTIRA	73.928	73.893
Birgaixotzeak	1668	1577

Birgaixotzeetan gorakada.

Birgaixotzeak mutualitateko sendagileek langileak sendatu aurretik emandako alten erakusle dira, langileei, lanak eragindako aldi baterako ezintasun bat pairatu eta osatu gabe daudelarik lanera itzularazi zaiei, osasun printzipioen kontra. Gogoratu behar dugu mutualitateen lehentasuna ez dela langilea osatzea, baizik eta lehenbailehen lanera itzultzea. Ebidentzia horren aurrean, ezintasunak behartuta, mutualitateko sendagileek berriro ere baja eman behar izan dutena beren praxi okerra agerian utziaz. Hau, baina, oso gutxitan izaten da errekonozitua eta gehienetan langileek osatu gabe itzuli behar izaten dute lanera, mutualitateko sendagileek irizpide ekonomizistak hobesten dituztelako.

ISTRIPU LARRIAK

Datu “ofizialen” arabera, aurten istripu larriak modu nabarmenean jaitsi omen dira. EAEn 2023an mutualitateek jakinarazitako istripu horietatik soilik 164 kalifikatu dituzte larri bezala. Publikoki salatu behar da, larritasuna enpresaren interesak babesten dituen mutualitatearen sendagilearen kriteriopean kalifikatzen dela, hau da, ez dago inongo arau edo legerik larritasunaren parametroak zehazten dituenik. Beraz, larri kalifikaturiko guztiak larriak direla ez du inork zalantzan jartzen. Galdera da arin kalifikatutako zenbat ote diren larriak.

Nafar Gobernuak udara atarian eskeintzen du urteroko ezbeharren txostena. Bitartean datu mugatu batzuk argitaratzen ditu webean. Gogorarazi nahi dugu datu hauek ere mutualitateek ekoizten dituztela eta administrazioak bere egiten ditu, ontzat emanaz. EAEn gertatu den antzera, istripuek orokorrean gora egin dute, are nabarmenago Nafarroan. Istripu larri zein hildakoen kopuruak aldiz, behera egin dute 2023an.

Lan istripuak NAFARROAn	2023	2022
Bajadunak	13.656*	11.872
Bajadunak eta larriak	76*	88

*bi hilabete ponderatuta

Salatu behar dugu langilegoak ederki ezagutzen duena, hau da, mutualitateek istripu larriak ez dituztela larri bezala kalifikatzen, ahal den neurrian ez dute bajarik preskribatzen, laneko istripu batean sorturiko edozein istripu edo lesio kontingentzia arrunt gisara sailkatzen saiatzen dira. Arazo muskuloeskeletikoek eta enpleguak eragindako arazo psikologikoek dituzte faltsutze daturik altuenak.

Beraz, errealitate hori jakinda ere, datu ofizialek erakusten digutena oso larria da eta benetako egoera are larriagoa.

7. LANEKO GAIXOTASUNAK

Zalantzarik gabe, laneko gaixotasunena da lan munduan dagoen iruzurrik handiena lan osasunari dagokionean. Mutualitateek lanak sortutako gaixotasunak Gizarte Segurantzara bideratzen dituzte modu prozedimentatuan, eta hala, patronalak bere irabaziak bermatzeko, langileen sorturiko gaixotasunak Gizarte Segurantzak bere gain hartu behar ditu, mutualitate patronalek beren tratamendu eta prestazio arduari bizkar ematen dieten bitartean. Langileriaren eskubideen deusezte horrekin, gizarteari egiten zaion iruzurra kontrolatzeko tresnarik ez dago. Patronalak erabakitzen du.

Honen aurrean, langileok ibilbide juridikoa abiatu behar dugu gaixotasunak laneko gaixotasun direla aitortzeko; trabaz beteriko bide luzea izaten da. Adibidez, prozedura juridiko horietan mutualitateek eramaten dituzten baliabideak eta peritoak diru publikoz finantzatuak dira, eta sistema are gehiago bihurritzen da.

2023an, aurreko urteetan baino laneko gaixotasun gehiago izan dira datu ofizialetan aintzat hartuak. Dena den, kopuruak aztertuz gero ikusi daiteke errealitatetik oso urrun daudela eta iruzurra guztiz nabaria dela.

EAE gaixotasunak	2023	2022	2021	2020	2019	2018
Bajarekin	1.573	1.360	1.340	-	-	-
Baja gabe	1768	1.469	1.360	-	-	-
GUZTIRA	3.341	2.829	2.700	2.390	3.158	3.274

Iruzur horri OMEk berak ematen dio dimentsioa, izan ere, lanak sorturiko heriotza guztien %20 istripuek eragina da, geratzen den %80 gaixotasun profesionalek eragina da, eta datu hori modu nabarmenean ezkutaturik dago, gizarte segurantzara bideraturik, hain zuzen.

EAEn, 2022an, laneko faktoreek eragindako 54 minbizi kasu soilik izan dira onartuak. OMEk dio minbizi guztien %30 eta %40 artean laneko faktoreek sortuak direla. Beraz, datuek erakusten digute mutualitateek, gobernuen onespenearekin, darabilten jokabide maltzurra.

NAFARROA laneko gaixotasunak	2023	2022	2021	2020	2019	2018
Bajarekin	621	548	-	-	-	-
Baja gabe	833	771	-	-	-	-
GUZTIRA	1.454	1.319	1.276	1.217	1.375	1.557

- Amiantoak hildakoak. Erregistroa. ASVIAMIE 26 hildako EAEn 2023an.

2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	AZKEN 10 URTEETAN
22	20	27	21	40	36	32	14	13	26	251

Amiantoak eragin eta Estatuak aitortutako minbizien ia erdia EAEn izan da. Bistan da presio sindikalak eragina duela honetan, nahiz eta oraindik ere errealitate oso urrun gauden eta laneko minbizi askok errekonozitu gabe jarraitu. Europako beste herrialdeekiko datuak oso baxuak dira, iruzur orokortuaren beste erakusle bat.

Honela, lanak sorturiko gaitzen tratamendu eta gastu osoa gizarte segurantzaren eskutik doa. Nahiz eta beranduago laneko gaixotasun bezala errekonozituak izan, mutualitateek ez dute diru hori itzultzen. Patronala beti ateratzen da irabazle.

***PATRONALAK ETA INSTITUZIOEK
GAIXOTU ETA HILTZEN GAITUZTE***

LAB · ESK · STEILAS · EHNE-etxalde · HIRU